

ÖĞRETMENLERİN POZİTİF PSİKOLOJİK SERMAYE ALGILARI İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ¹

INVESTIGATION OF TEACHERS' PERCEPTIONS THE RELATIONSHIP BETWEEN
POSITIVE PSYCHOLOGICAL CAPITAL AND BURNOUT LEVELS

Behçet ORAL²
Rasim TÖSTEN³
Zakir ELÇİÇEK⁴

Öz

Pozitif psikolojik sermaye, olumsuzluklara odaklanmak yerine bireyin iç dinamiklerini harekete geçirmeyi dolayısıyla içsel bir hareketle sürece yaklaşmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Tükenmişlik ise verimliliği olumsuz etkileyen ve son yıllarda aşırı iş yükü, stres, adaletsizlik ve yönetim sorunlarıyla vs. ortaya çıkan önemli bir olgudur. Mesleki tükenmişlik düzeyinin iyileştirilmesinde öğretmenlerin psikolojik sermaye yeterlikleri önemli görülmektedir. Öğretmenlerin psikolojik sermaye yeterlikleri artırılmasının tükenmişliğin düşürülmesine olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye yeterlikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde olup nicel desenlidir. Araştırma evreni Türkiye'deki öğretmenleri kapsamaktadır. Araştırmada hedef evrene ulaşmadaki zorluk, zaman ve maliyet gibi tasarruftan dolayı evreni temsil edebilecek örneklem alma yoluna gidilmiştir. Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesini temsil edebilecek iller, aynı zamanda illerin kalkınmışlık düzeyi de esas alınarak katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırmada 2015 yılında 14 ilden toplamda 1395 öğretmen araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak 'Maslach Tükenmişlik Ölçeği' ve 'Pozitif Psikolojik Sermaye Ölçeği' kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen 1395 ölçekteki veriler betimsel (tanımlayıcı) istatistiksel teknikler (frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma) ile değişkenler arası korelasyon ve basit regresyon analizleri kullanılmıştır. Analizlerde $p \leq 0.05$ düzeyi esas alınmıştır. Araştırma sonucunda: Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye algılarının yüksek, tükenmişlik düzeylerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Pozitif psikolojik sermaye ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, yine pozitif psikolojik sermayenin tükenmişliği yordamadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik sermaye, Tükenmişlik, Pozitif psikoloji

Abstract

Positive psychological capital is an approach that aims to motivate employees' internal dynamics instead of focusing on negativity. Burnout is an important event that affects productivity negatively and emerges in recent years due to excessive workload, stress, injustice and management problems. Increasing the positive psychological capital of teachers is thought to provide positive contributions to lowering their exhaustion. In this study, it is aimed to reveal the relationship between teachers' positive psychological capital perceptions and burnout levels. This research is a relational survey model and quantitative design. The research universe includes teachers in Turkey. In the research, because of the difficulty in reaching the target universe, time and cost sampling which represents the universe were used. At the same time, the participants were chosen based on the level of development of the provinces that can represent Turkey's seven geographical regions. In the study, totally 1395 teachers were included in 14 provinces in 2015. 'Maslach Burnout Scale' and 'Positive Psychological Capital Scale' were used as data collection tool in the study. In the analyze process, correlation between the variables and descriptive statistical techniques (frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation) and simple regression analyzes were used and $p \leq 0.05$ were taken as basis. The results of the research are followings: Teachers' perceptions of positive psychological capital perceptions were in high level and the burnout level was moderate. It was seen that there was no meaningful relationship between positive psychological capital and burnout levels and that positive psychological capital did not predict burnout.

Keywords: Psychological capital, Burnout, Positive psychological

¹ Bu araştırma Dicle Üniversitesi BAP Koordinatörlüğü 14-ZEF-122 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

² Prof.Dr., Dicle Üniversitesi, Z. G. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, oralbehcet@dicle.edu.tr

³ Yrd.Doç.Dr., Siirt Üniversitesi, BESYO, rasimtosten@hotmail.com

⁴ Arş.Gör.Dr., Dicle Üniversitesi, Z. G. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, zakir.elcicek@dicle.edu.tr

1. GİRİŞ

Psikoloji, İkinci Dünya Savaşı sonrasında insan davranışlarının pozitif yönlerine odaklanmış olup iyileştirici bilim olarak görülmeye başlanmıştır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Pozitif psikolojik sermaye ise bu kapsamda olumsuzluklara odaklanmak yerine bireyin iç dinamiklerini harekete geçirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Psikolojik sermayenin etkilerine bakıldığında; çalışanların başarısına, motivasyonuna, iş doyumuna ve örgütsel vatandaşlık düzeylerine vs. etkisinin olduğu anlaşılmaktadır (Tösten ve Özgan, 2014). Psikolojik sermayenin pozitif yönleri son yıllarda araştırmacılara yeni bir bakış kazandırmıştır. Psikolojik sermaye yeterliliğinin ise güçlendirilebilir olması bu araştırmaların önemini arttırmıştır (Tösten, 2015). Son zamanlarda yapılan öğretmen sorunlarıyla ilgili araştırmalara bakıldığında ise öğretmenin isteksiz, adanmışlığı düşük ve mesleki tükenmişliğinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenler göreve yeni başladığında daha idealist iken, eğitim öğretim sürecine karışıp tecrübelerinin artmasıyla idealist yönlerinin zayıfladığı; mevcut düzenin böyle gideceği ve değişmeyeceği inancıyla kendilerini boş vermişliğe attıkları düşünülmektedir (Ergül, Saygın ve Tösten, 2014). Öğretmenlerin bu gibi olumsuz tutumu benimsemelerinde iyimserlik, umut, dayanıklılık, özyeterlik gibi bileşenlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu durumun ise mesleki tükenmişliğin artmasında önemli rol oynadığı bu araştırmanın hipotezidir.

Pozitif Psikolojik Sermaye

Rekabet edilebilirlikte insan faktörünü ön plana çıkaran beşeri sermaye türlerinin önemi gittikçe artmaktadır (Luthans ve Youssef, 2004). Pozitif psikoloji akımı, psikolojik çalışmaların genellikle başarısızlık, patoloji, tükenmişlik ve çaresizlik gibi insan davranışının olumsuzluklarına yönelmesine karşılık, modern yaşamın bireyler için sağladığı olanaklar ve mutlu yaşama erişebilme üzerinde durmaya başlamıştır (Caprara ve Cervore, 2003). Pozitif psikolojik sermaye ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında psikolojik sermaye düzeyi yüksek olan kişilerin, iş doyumunda (Akçay, 2012), problem çözme becerilerinde, motivasyon ve başarı gibi durumlarda da avantajlı olduğu görülmüştür. Bir başka husus ise, psikolojik sermayenin geliştirilebilir olması birçok faktörün iyileştirilmesinde başlangıç noktası olması bakımından önemlidir (Luthans, Youssef ve Avolio, 2007; Çetin ve Basım, 2012; Luthans, 2002).

Pozitif psikolojik sermaye ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında psikolojik sermaye düzeyi yüksek olan kişilerin, iş doyumunu (Akçay, 2012), problem çözme becerileri, motivasyon, başarı gibi durumlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Memnuniyet, öz bildirim, dışadönüklük, vicdan, hoşluk, nörotisizm, açıklık, özsaygı, öz farkındalık, güven, kararlılık, disiplin ve aidiyet bileşenlerinin de pozitif psikolojik sermaye kapsamında incelendiği görülmektedir (Luthans ve Avolio, Avey, Norman, 2007; Luthans, 2002; Luthans, Vvogelgesang Lester, 2006; Luthans, Youssef, 2004).

Yurtiçinde psikolojik sermaye ile ilgili yapılmış bazı araştırmalar mevcuttur. Fakat bu çalışmalar daha çok son yıllarda yapılmış çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Yurtiçinde psikolojik sermaye ile ilgili olarak; Berberoğlu'nun (2013) işletme anabilim dalında yapmış olduğu "Psikolojik sermayenin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerine etkisi: Bir alan araştırması"; Akçay'ın (2011) işletme anabilim dalında yapmış olduğu "Pozitif psikolojik sermayenin kişisel değerler bakımından iş tatminine etkisi ve bir araştırma"; Çınar'ın (2011) çalışma endüstrisi alanında yaptığı "Pozitif psikolojik sermayenin örgütsel bağlılıkla ilişkisi"; Polatçı'nın (2011) işletme alanında yapmış olduğu "Psikolojik sermayenin performans üzerindeki etkisinde iş aile yayılımı ve psikolojik iyi oluşun rolü"; Kaya'nın (2012) işletme anabilim dalında yapmış olduğu "Psikolojik sermaye ve mesleki bağlılık ilişkisine kariyer planlamasının etkilerinin belirlenmesine yönelik bir model önerisi"; ve son

olarak Saruhan'ın (2013) yine işletme anabilim dalında yapmış olduğu "İletişimin kuruma güven aracılığıyla değişime direnç ile olan ilişkisinde psikolojik sermaye ve algılanan kurumsal adaletin şartlı değişken rolü" adlı çalışmalar mevcuttur. Buradan da anlaşılacağı üzere pozitif psikolojik sermayeyle ilgili yurt içinde yapılan çalışmalar 2010 yılından sonra başlamış olup eğitim bilimleri alanında yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Tükenmişlik

Tükenme kavramı, öz kaynakların tükenmek üzere olduğu, günlük hayat karşısında umutsuzluk ve olumsuz düşüncelere sahip olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Barutçu ve Serinkan, 2008: 545). Cherniss (1980:89) tükenme kavramını, "insanın aşırı stres ya da doyumsuzluğa, yaptığı işten soğuma biçiminde gösterdiği bir tepki", "aşırı bağlılığın sonucu olarak ortaya çıkan bir rahatsızlık" olarak ifade etmektedir (akt. Yıldırım, 1996:76). Bununla birlikte öz kaynakların tükenmeye başladığı, günlük hayat karşısında devamlı olarak bir ümitsizlik ve negatiflik durumunun yer aldığı, enerjinin bir tür tükenişi biçiminde tanımlamalar da mevcuttur (Çam, 1995: 21). Tükenmişlik, bireyin çalışma sürecinde ve sonrasında kendini yorgun ve duygusal yönden aşırı yıpranmış hissetmesi olarak da ifade edilebilir (Özer, 1998:56).

Tükenmişlik kavramı kuramsal olarak üç boyut üzerinde birleşmektedir. Bunlar, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık olarak ifade edilebilir (Maslach ve Jackson, 1981). Tükenmişliğin temelde duygusal tükenme ile birlikte başladığı ve daha sonraları diğer boyutların görüleceği belirtilirken; birey için duygusal tükenmenin, tükenmişliğin en önemli belirleyicisi olduğu da ifade edilmektedir (Ertürk ve Keçecioglu, 2012: 44).

Tükenmişliğin sonuçları incelendiğinde; özellikle örgüt bazındaki değişiklikler, işi savaştırma, işi bırakma eğilimi, hizmetin niteliğinde bozulma, işe devamsızlık, hastane masraflarında artış vb., örgütsel bağlılığının azalması, fiziksel ve duygusal problemlerin artması, iş ve aile hayatında çatışmalar, sosyal uyumsuzluk eğilimi, düşük verim, iş kazalarında artma gibi olumsuz hallerin olabileceği görülmektedir (Tuğrul ve Çelik, 2002:2). Eğitim örgütlerinde de tükenmişliğin önemli bir problem olduğu araştırma sonuçlarıyla ortaya konmuştur (Ergül, Saygın ve Tösten, 2014).

Eğitim örgütlerinde öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin iyileştirilmesinde psikolojik sermaye yeterlikleri önemli görülmektedir. Öğretmenlerin psikolojik sermaye yeterliklerinin artırılmasının tükenmişliğin düşürülmesine olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bakımdan öncelikle tükenmişlik ile psikolojik sermaye arasındaki ilişkinin ortaya konulması gerekmektedir.

Bu çalışmada, öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye yeterlikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Temel amaç kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- a) Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye algıları ve mesleki tükenmişlikleri ne düzeydedir?
- b) Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye algıları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki var mıdır?
- c) Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye algıları tükenmişliği yordamakta mıdır?

2. YÖNTEM

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde olup nicel desendir. İlişkisel tarama modeli, İki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. Ancak hedef evrene ulaşmadaki zorluk, zaman ve maliyet gibi tasarruftan dolayı evreni temsil edebilecek örneklem yoluna gidilerek Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesini temsil edebilecek iller, aynı zamanda illerin kalkınmışlık düzeyi (SEGE, 2011) de esas alınarak amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırmada 2015 yılında 14 ilden toplamda 1395 öğretmen araştırmaya dâhil edilmiştir.

Tablo 1: Araştırmada Yer Alan Öğretmenlerin Yaşadığı Yer, Cinsiyet, Medeni Durum, Yaş Bilgiler

Değişkenler	Alt gruplar	N	%
Yaşadığı Yer	Muğla	47	3,4
	Kars	101	7,2
	Samsun	77	5,5
	Karaman	88	6,3
	Sinop	60	4,3
	Mersin	109	7,8
	İstanbul	162	11,6
	Van	36	2,6
	Eskişehir	68	4,9
	Kocaeli	20	1,4
	Burdur	60	4,3
	Nevşehir	95	6,8
	Kayseri	169	12,1
	Batman	298	21,4
Toplam	1390	100	
Cinsiyet	Kadın	636	46,1
	Erkek	745	53,9
	Toplam	1381	100
Medeni durum	Evli	931	70,2
	Bekar	395	29,8
	Toplam	1326	100
Yaş	22-29 arası	374	31,9
	30-39 arası	510	43,4
	40 ve üzeri	290	24,7
	Toplam	1174	100

Araştırmaya katılan öğretmenlere ait bilgiler; Muğla’dan 47, Kars’tan 101, Samsun’dan 101, Karaman’dan 88, Sinop’tan 60, Mersin’den 109, İstanbul’dan 162, Van’dan 36, Eskişehir’den 68, Kocaeli’den 20, Burdur’dan 60, Nevşehir’den 95, Kayseri’den 169,

Batman'dan 298 öğretmen katılım göstermiştir. Bu katılımcılardan cinsiyet belirten 1381 olup 636'sı kadın ve 745'i de erkek öğretmendir. Medeni durum bazında katılımcılardan 1326'sı bilgi vermiş olup 931'i evli ve 395'i bekâr olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların 374'ü 22 ile 29 yaşları arasında, 510'u 30 ile 39 yaşları arasında, 290'ı ise 40 yaş ve üzerinde olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 2:Araştırmada Yer Alan Öğretmenlere Ait Öğretmen Sayısı, Mesleki Deneyimleri, Fakülte Türü, Maaş ve Okul Türü Bilgiler

Değişkenler	Alt gruplar	N	%
Öğretmen Sayısı	1-35 arası	569	45,5
	36-70 arası	492	37,6
	71 ve üstü	221	16,9
	Toplam	1309	100
Mesleki Deneyim	1-5 yıl arası	418	30,8
	6-10 yıl arası	381	28,1
	11-15 yıl arası	257	18,9
	16-20 yıl arası	168	12,4
	21 yıl ve üstü	134	9,9
	Toplam	1358	100
Fakülte Türü	Eğitim Fakültesi	908	67,7
	Fen- Edebiyat Fak.	294	21,9
	Diğer	140	10,4
	Toplam	1342	100
Maaş Memnuniyeti	Tamamen katılıyorum	173	12,7
	Çoğunlukla Katılıyorum	319	23,4
	Kararsızım	181	13,3
	Az Katılıyorum	302	22,1
	Hiç Katılmıyorum	389	28,5
Toplam	1364	100	
Okul Türü	Temel Eğitim	796	57,6
	Ortaöğretim	587	42,4
	Toplam	1383	100

Araştırmaya katılan öğretmen sayıları 1-35 arası olanlar 596, 36-70 arası olanlar 492, 71 ve üstü olanların sayısı 221'dir. Katılımcı öğretmenlerin mesleki deneyimleri 1-5 yıl arası olanlar 418, 6-10 yıl arası olanlar 381, 11-15 arası olanlar 257, 16-20 arası olanlar 168 ve 21 yıl ve üstü olanlar ise 134'tür. Katılımcı öğretmenlerin fakülte türlerine bakıldığında eğitim fakültesinden 908, fen edebiyat fakültesinden 294 ve diğer fakültelerinden mezun olanlar 140'tır. Katılımcıların maaşlarından memnuniyetleri ile ilgili soruya 173'ü tamamen katıldığını, 319'u çoğunlukla katılıyorum, 181'i kararsızım, 302'si az katılıyorum ve 389'u hiç katılmıyorum demişlerdir. Katılımcıların görev yaptıkları okul türüne verdikleri cevap olarak 796'sı temel eğitimde ve 587'si ise ortaöğretimde görev yaptığını söylemişlerdir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada katılımcı öğretmenlerin görüşlerini almak amacıyla iki ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekler; öğretmenlerin tükenmişlik duygularını ölçmek amacıyla Maslach

ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen ‘Maslach Tükenmişlik Ölçeği’ kullanılmıştır. Katılımcı öğretmenlerin psikolojik sermayelerinin ölçümünde ise Tösten ve Özgan (2014) tarafından geliştirilen ‘Pozitif Psikolojik Sermaye Ölçeği’ kullanılmıştır.

‘Maslach Tükenmişlik Ölçeği’ Ergin (1992) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarısızlık olmak üzere üç boyuttan oluşup 5’li Likert’tir. Alt boyut numaraları; Duygusal Tükenme 1, 2, 3, 6, 8, 13, 16, 20; Duyarsızlaşma 5, 10, 11, 15, 21, 22; Kişisel Başarı Duygusunda Azalma 4, 7, 9, 12, 14, 17, 18, 19 olarak belirlenmiştir. Soldan sağa doğru ‘hiç Katılmıyorum’, ‘Katılmıyorum’, ‘Kararsızım’, ‘Kısmen’ ve ‘Tamamen’ gibi derecelendirilmiştir. Psikolojik Sermaye Ölçeği ise Tösten ve Özgan (2014) tarafından katılımcıların pozitif psikolojik sermayelerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 26 madde ve 6 boyuttan oluşmaktadır. 5’li likert tipi olan ölçek soldan sağa doğru ‘tamamen katılıyorum’, ‘çoğunlukla katılıyorum’, ‘kararsızım’, ‘az katılıyorum’, ‘hiç katılmıyorum’ olarak derecelendirilmiştir. Boyutları ise özyeterlilik (1-4. madde), iyimserlik (5-9. madde), güven (10-13. madde), dışadönük (14-18. madde), psikolojik dayanıklılık (19-23. madde), umut (24-26. madde) olarak belirlenmiştir.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin Cronbach Alpha İç Tutarlılık katsayısı .796 ve Psikolojik Sermaye Ölçeğinin Cronbach Alpha İç Tutarlılık katsayısı .938 olarak hesaplanmıştır. Sosyal araştırmalarda .70 ve üzeri değerler güvenilir olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2014).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Maslach Tükenmişlik ölçeği ve Psikolojik Sermaye Ölçeği Türkiye genelinde 14 ilde toplamda 1395 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen 1395 ölçekteki veriler betimsel(tanımlayıcı) istatistiksel teknikler(frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma) ile değişkenler arası korelasyon ve basit regresyon analizleri kullanılmıştır. Analizlerde $p \leq 05$ düzeyi esas alınmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu kısımda öğretmenlerin psikolojik sermayelerinin ve tükenmişliklerini algı düzeyini ölçmek, arasındaki ilişkiyi ortaya koymak, öğretmenlerde psikolojik sermaye algısının tükenmişliği etkileyip etkilemediğini ortaya koyan bulgular tablolastırılarak yorumlanmıştır.

Tablo 3: Öğretmenlerin Psikolojik Sermaye algılarına ve Tükenmişliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Alt boyutlar	N	X	ss
Psikolojik Sermaye	Özyeterlilik	1395	4,37	,54
	İyimserlik		4,14	,72
	Güven		4,44	,59
	Dışa Dönüklük		4,21	,67
	Psikolojik Dayanıklılık		4,18	,67
	Umut		4,26	,65
	Toplam		4,26	,52
Tükenmişlik Ölçeği	Duygusal Tükenmişlik	1395	3,66	,80
	Duyarsızlaşma		3,82	,60
	Kişisel Başarıda Azalma Duygusu		2,37	,73
	Toplam		3,23	,49

Tablo 3'e bakıldığında araştırmada yer alan öğretmenlerin tükenmişlik derecelerinin orta düzeyde ($X=3,23$) olduğu görülmektedir. Tükenmişlik ölçeğine ait alt boyutlardan "Duygusal Tükenmişlik($X=3,66$)", "Duyarsızlaşma ($X=3,82$)", "Kişisel Başarıda Azalma Duygusu ($X=2,37$)" boyutların orta düzeyde oldukları görülmektedir.

Araştırmada yer alan öğretmenlere ait Psikolojik Sermayelerinin derecesi ($X=4,26$) yüksek olarak hesaplanmıştır. Psikolojik Sermaye ölçeğinin alt boyutları "Özyeterlilik ($X=4,37$)", "İyimserlik ($X=4,14$)", "Güven ($X=4,44$)", "Dışa Dönüklük ($X=4,21$)", "Psikolojik Dayanıklılık ($X=4,18$)", "Umut ($X=4,26$)" olarak hesaplanarak ortalama yüksek derecede oldukları görülmüştür. Katılımcı öğretmenlerde en yüksek puanı alan alt boyut 'Güven', en düşük puanı alan alt boyut ise 'iyimserlik' olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Öğretmenlerin Psikolojik Sermayeleri İle Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki

Psikolojik Sermaye	Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri
Psikolojik Sermaye Algıları	$r=,01$ ($p>0,05$).

Öğretmenlerin psikolojik sermaye ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında öğretmenlerin psikolojik sermaye algıları ile tükenmişlik düzeyleri arasında herhangi bir korelasyon ($r=,01$; $p>05$) bulunmamıştır.

Tablo 4: Öğretmenlerin Psikolojik Sermayelerinin Tükenmişlik Düzeylerine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	β	t	p
İyimserlik	,009	,000	,01	,343	,73
Güven	,001	,000	,001	,028	,98
Dışadönüklük	,007	,000	-,007	-,279	,78
Psikolojik dayanıklılık	,012	,000	-,012	-,458	,65
Umut	,024	,001	,024	,892	,37
Özyeterlilik	,036	,001	,036	1,340	,18
Toplam Psikolojik Sermaye Algıları	,007	,000	,007	,26	,80

$p \leq .05^*$

Genel olarak öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye algılarının tükenmişlik düzeylerini yordamak için modele dahil edilen değişkenlerin modele anlamlı katkı sağlamadığı görülmüştür ($R^2=.00$, $p>0,01$). Bununla birlikte pozitif psikolojik sermaye bileşenleri olan yordayıcı değişkenlerden hiçbirinin de tükenmişliği yordamadığı görülmüştür.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde olup nicel desendir. Araştırma evreni Türkiye'deki öğretmenleri kapsamaktadır. Araştırmada hedef evrene ulaşmadaki zorluk, zaman ve maliyet gibi tasarruftan dolayı evreni temsil edebilecek örneklem yoluna gidilerek Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesini temsil edebilecek iller, aynı zamanda illerin kalkınmışlık düzeyi (SEGE, 2011) de esas alınarak katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırmada 2015 yılında 14 ilden toplamda 1395 öğretmen araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu çalışmada, öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye yeterlikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Araştırma sonucunda;

Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye algılarının yüksek düzeyde ve tükenmişlik düzeylerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. İlgili araştırmalara bakıldığında Kaya, Balay ve Demirci'nin (2014) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin pozitif psikolojik sermayesinin orta düzeyde çıktığı, Tösten'in (2015) Türkiye'de öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye algıları üzerine yapmış olduğu çalışmada ise öğretmenlerin pozitif psikolojik sermayelerinin yüksek çıktığı görülmüştür. Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermayelerinin yüksek çıkması verimlilik artışında avantajlı görülmektedir. Öğretmenlerin tükenmişlikleriyle ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında Çelikkaleli'nin (2011) yapmış olduğu çalışmada orta düzeyde, Ergül, Saygın ve Tösten'in (2013) de Diyarbakır örnekleminde yapmış olduğu çalışmada tükenmişliğin orta düzeyde çıktığı görülmüştür. Araştırma bu yönüyle bahsi geçen çalışmaları destekler niteliktedir.

Pozitif psikolojik sermaye algıları ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ve pozitif psikolojik sermaye algılarının tükenmişliği yordamadığı görülmüştür. Ali ve Ali'nin (2014) hemşirelerin psikolojik sermaye yeterliklerini tespit etmek amacıyla Pakistan'da hemşireler üzerinde yaptığı bir çalışmada farklı olarak pozitif psikolojik sermaye yeterliklerinin tükenmişlikle negatif yönde korelasyonunun olduğu; Lin'in (2013) turizm sektöründe yaptığı çalışmada, yine Yang, Yeh, Yang ve Mui'nin (2013) beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin psikolojik sermayeleri yeterlikleri ile tükenmişlikleri arasında negative yönde orta düzeyde ilişkinin olduğu görülmektedir. Herbert'in (2011) psikolojik sermaye yeterlikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında negatif ilişki bulmuştur. Bu çalışmada diğer araştırmalardan farklı bir sonucun çıkmasında öğretmenlerin pozitif psikolojik "algıları" ölçmesinin payı olabilir. Bununla birlikte öğretmen grubunda böyle bir sonucun çıkması tek bir ölçüğe ve araştırmaya bağlı kalmadan benzer araştırmaların yapılmasını da gerektirmektedir. Araştırma sonucunun diğer araştırma sonuçlarını desteklemiyor olmasında örneklem grubunun, ölçüğün, ölçme ortamının ve katılımcıların etkisi olduğunu veya sonucun Türkiye'de farklı olabileceğini gösterebilir. Bu bakımdan pozitif psikolojik sermaye ve tükenmişlik ilişkisinin farklı araştırmalarla da incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçay, H. V. (2012). Pozitif Psikolojik Sermayenin İş Tatmini İle İlişkisi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. *İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.2/1
- Ali, N., & Ali, A. (2014). The Mediating Effect of Job Satisfaction between Psychological Capital and Job Burnout of Pakistani Nurses. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 8(2), 399-412.
- Barutçu, E., Serinkan, C. (2008). "Günümüzün Önemli Sorunlarından Biri Olarak Tükenmişlik Sendromu ve Denizli'de Yapılan Bir Araştırma", *Ege Ekonomik Bakış*, 8 (2).
- Berberoğlu, N. (2013). *Psikolojik sermayenin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerine etkisi: Bir alan araştırması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö.E. Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Caprara, G. V. ve Cervone, D. (2003). A Conception of Personality for a Psychology of Human Strengths: Personality as an Agentic, Self Regulating System. in : L. G.
- Çam, M.O. (1995). "Tükenmişlik", Saray Kitapçılık, İzmir.

- Çelikkaleli, Ö. (2011). Yetişkin eğitimcisi öğretmenlerin tükenmişlik ve mesleki yetkinliklerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 38-53.
- Çetin, F., Basım, H. N. (2012). Örgütsel psikolojik sermaye: bir ölçek uyarlama çalışması. *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 45,1, 121-137.
- Çınar, E. (2011). *Pozitif psikolojik sermayenin örgütsel bağlılıkla ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül
- Ergin, C. (1992). “Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin Uyarlanması”, 7. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*.
- Ergül, H. F., Saygın, S., Tösten, R. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Elektronik Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5,10.
- Ertürk, E. ve Keçecioğlu T. (2012). “Çalışanların İş Doyumu ile Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiler: Öğretmenler Üzerine Örnek Bir Uygulama”, *Ege Akademik Bakış*, 12 (1).
- Herbert, M. (2011). *An exploration of the relationships between psychological capital (hope, optimism, self-efficacy, resilience), occupational stress, burnout and employee engagement* (Doctoral dissertation, Stellenbosch: Stellenbosch University).
- Kaya, Ş. D. (2012). *Psikolojik sermaye ve mesleki bağlılık ilişkisine kariyer planlamasının etkilerinin belirlenmesine yönelik bir model önerisi* (yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD.
- Kaya, A., Balay, R., & Demirci, Z. (2014). Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Psikolojik Sermaye Düzeylerinin İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği). *Electronic Journal of Social Sciences*, 13(48).
- Lin, T. L. (2013). The relationships among perceived organization support, psychological capital and Employees’ Job burnout in international tourist hotels. *Life Sci J*, 10(3), 2104-2112.
- Luthans F, Youssef CM, Avolio BJ. (2007). *Psychological capital*. New York: Oxford University Press.
- Luthans, F; Avolio, BJ.; Avey, JB.; and Norman, SM. (2007). "Positive Psychological Capital: Measurement and Relationship with Performance and Satisfaction" *Leadership Institute Faculty Publications*.
- Luthans, Fred & Youssef, C. M. (2004). “Human, Social and Now Positive Psychological Capital Management: Investing in People for Competitive Advantage”, *Organizational Dynamics*. 33:2, ,143-160.
- Luthans, Fred, Vogelgesang, G. R. & Lester, P. B. (2006) “*Developing the Psychological Capital of Resiliency*”, Human Resource Development Review.
- Luthans, Fred. (2002) “*Positive Organizational Behavior: Developing and Managing Psychological Strengths*”, Academy of Management Executive.
- Maslach, C. and Jackson, S.E. (1981). “The Measurement of Experienced Burnout”, *Journal of Occupational Behaviour*.
- Özer, R. (1998). “*Rehber Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeyi, Nedenleri ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Trabzon.

- Polatçı, S. (2011). *Psikolojik sermayenin performans üzerindeki etkisinde iş aile yayılımı ve psikolojik iyi oluşun rolü*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletme ABD.
- Saruhan, N. (2013). *İletişimin kuruma güven aracılığıyla değişime direnç ile olan ilişkisinde psikolojik sermaye ve algılanan kurumsal adaletin şartlı değişken rolü*. (Yayımlanmamış doktora tezi)Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD
- SEGE, Kalkınma Bakanlığı. (2011). “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. Ankara
- Seligman, M. E. P. ve M. Csikszentmihalyi (2000), Positive Psychology: An Introduction, *American Psychologist*, 55: 5-14.
- Tösten, R. (2015). *Öğretmenlerin Pozitif Psikolojik Sermayelerine İlişkin Algılarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Tösten, R. Özgan, H. (2014). *Psikolojik Sermaye Ölçeği: Geçerlik Güvenirlik Çalışması*. *Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Dergisi (EKEV)*, 59
- Tuğrul, B., Çelik, E. (2002). “Normal Gelişim Gösteren Çocuklarla Çalışan Anaokulu Öğretmenlerinde Tükenmişlik”, *Journal of Qafqaz University, Number 9, Spring, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 11*.
- Yang, M. H., Yeh, C. T., Yang, H. W., & Mui, W. C. (2013). The impacts of perceived organizational support and psychological capital on sport burnout of junior high school physical education students. *Life Science Journal*, 10(3), 1946-1956.
- Yıldırım, F. (1996). *Banka Çalışanlarında İş Doyumu ve Algılanan Rol Çatışması ile Tükenmişlik Arasındaki İlişki*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Sosyal Psikoloji Programı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.